

Maastricht, 4 oktober 2019

STAAT VAN DE NEDERLANDSE DANS 2019

Door: Jasper van Luijk

Beste collega's,

Welkom, welkom bij de staat van de dans. Dit keer uitgesproken door iemand die pas 7 jaar in het veld meeloopt. Iemand die de ontwikkeling van de Nederlandse dans nog niet zo lang heeft mogen ervaren, en pas kortgeleden is ingestapt.

Ik ben onderdeel van een nieuwe generatie, die juist gaat spreken over de generaties boven mij en de manier waarop wij iets met elkaar uit te zoeken hebben.

Dat ik hier als 32-jarige deze staat mag uitspreken geeft me moed.

Helemaal vanwege de timing, vlak voor een nieuwe kunstenplanperiode. Ik kan hier als jonge choreograaf staan omdat ik de afgelopen jaren wel, twee, drie, vier of vijf kansen heb gehad om voorstellingen te maken nadat een eerder experiment mislukte. Kansen om opnieuw te zoeken naar hoe ik beweging kan maken die raakt. Mede dankzij een aantal mensen uit het veld die langdurig in mijn ontwikkeling hebben geïnvesteerd zodat ik kon volhouden, ontdekken, groeien, falen en opnieuw proberen.

Ik wil deze staat dan ook benaderen zoals ik al mijn artistieke processen aanga.

Als een onderzoek, waarin ik vragen stel, en op zoek ben naar antwoorden.

Nieuw werk komt bij mij voort uit een authenticiteitsvraagstuk; Wat wil ik maken?

Hoe kan ik dit realiseren? Hoe schep ik de juiste condities en hoe stel ik een artistiek team samen waarmee we dezelfde doelen en visie nastreven met een gedeeld enthousiasme.

Zodat we gezamenlijk onze intentie en boodschap kunnen vertalen naar een fysicaliteit, en naar een choreografie om te delen met het publiek.

Kortom, hoe maken we dans?

Dat gedeelde wij is, denk ik, het belangrijkste in die processen. Het is de bron waar alles ontstaat en vorm krijgt, van inspiratie tot concept tot fysiek materiaal, van eerste repetitie tot applaus.

Dat gedeelde wij is iets wat we in dit dansveld missen, en zo hard nodig hebben.

Vorig jaar hebben we met elkaar keihard gewerkt om sectorstukken op te stellen, om de politiek en beleidsmakers te voeden met opties. We zijn als veld samengekomen om een concrete aanbeveling te schrijven om het dansveld vooruit te bewegen.

Van jeugdveld tot hiphopgezelschap, van groot dansgezelschap tot individuele maker, velen van ons hebben hieraan bijgedragen. Deze stukken vormen een staat van de dans op zichzelf.

Onze centrale boodschap was; met elkaar en de kennis die we gezamenlijk hebben, kunnen we het veld over de hele linie versterken, en de politiek constructief informeren over de keuzes die zij nu moeten maken.

We spraken hen aan op een noodzakelijke verantwoordelijkheid.

Toen ik de stukken teruglas viel het mij op dat we vaak het woord keten hebben gebruikt. De keten aan dansmakers, van jong talent tot gerenommeerde maker, journalisten, zakelijk leiders, dramaturgen, technici, programmeurs en ons publiek.

Maar het lijkt wel alsof de keten elkaar niet heeft vastgepakt, we zijn elkaar weer verloren.

De handen zijn los en iedereen werkt weer voor zichzelf. Maar hoe krijgen we de keten bij elkaar? Niet alle schakels in deze keten hebben dezelfde slagkracht. Hoe gaan we een gedeelde verantwoordelijkheid aan, voor nu en voor de toekomst?

Want ondanks het opstellen van deze stukken, heb ik geen verandering in het veld ervaren.

Rimpelingen in een stille plas. Ook al wordt er vanuit het veld, achter de schermen hard gewerkt in de hoop de politiek wakker te schudden. Maar al deze initiatieven laten zich moeizaam vertalen naar beleid. In aanloop naar alle nieuwe beleidsplannen die iedereen nu aan het schrijven is, wil ik een aantal reflectieve vragen bij jullie neerleggen.

Zodat we gezamenlijk over onze positie kunnen nadenken en over de ontwikkeling van ons dansveld. Vanuit het perspectief van mijn generatie, die zich nog weinig gehoord voelt.

Ik herinner me nog goed de eerste keer dat ik op aanraden van mijn moeder een dansschool instapte. Een puber-lichaam dat wel sportte, maar er nooit echt van had genoten. Als 16-jarig jochie, dansen omdat mijn moeder vond dat ik dit toch echt moest leren en waarschijnlijk omdat ze stiekem hoopte dat ik daar een meisje zou ontmoeten... Ik leerde mijn eerste chacha, en de eerste keer dat ik danste, was de eerste keer in mijn leven dat ik echt genoot van beweging. Het was ook de eerste keer dat ik goed was in iets fysieks. Voor ik het wist, danste ik op niveau met een Russische danspartner. We dansten wedstrijden en wonnen prijzen, maar ik leerde daar mijn grootste les: voor mij ging dans niet om de prestatie, niet om de prijs, niet alleen om het resultaat. Met de dansvormen die ik daarna heb ontdekt, keerde ik naar binnen en vond ik een manier van communiceren die voor mij waarachtig is en die ik nooit eerder had ervaren.

Nu 16 jaar later ben ik nog steeds nieuwsgierig naar beweging: ik onderzoek, ik speel, ik definieer en ik probeer telkens weer nieuwe vormen te vinden in de manier waarop ik met dans communiceer.

Als choreograaf werk ik graag aan partnerwerk, lichamen in contact, dansers die fysiek met elkaar communiceren. Hierbij stel ik mijzelf dikwijls de vragen:

Wat betekent het nog om fysiek samen te zijn?

En hoe spreken lichamen?

In onze tijd van digitale ruis en informatie-overvloed, waarin we ons moeten verhouden tot mening op mening, kiezen wij dansmakers ervoor om met mensen te werken in een studio. Dicht op elkaar. We werken gezamenlijk aan een proces, een fysiek onderzoek dat we vertalen naar een ervaringsproces dat we zullen delen met een publiek.

Het woord 'proces' is hier essentieel, het staat haaks op de prestatie en buitenkant-gerichte

maatschappij. Resultaat tegenover ontwikkeling.

Ons resultaat bevindt zich immers in de toeschouwer, in haar fantasie, haar gedachten, haar bewustzijn. Ons resultaat gaat om een innerlijke ontwikkeling, dit is voor mij heel eigen aan dans.

Ik neem jullie graag mee naar 2016, wanneer Lisa Donia en ik onze eigen organisatie SHIFFT oprichten. Onze doelen waren helder, onze visie ook “bouwen aan een plek waar we van binnenuit werken aan de ontwikkeling van dans:

een organisatie die zorg draagt voor kennisoverdracht tussen generaties en vernieuwing aan alle kanten”. Dat we een eigen stichting begonnen komt voort uit de situatie waarin wij ons bevonden.

Uitgestroomd uit talent-ontwikkelingsregelingen en zogenoemd klaar voor een eigen plek in het veld. Het politieke landschap waar de culturele sector onderdeel van is liet ons geen keuze. Maar was ik er echt klaar voor?

Ik zie mijn ontwikkeling als een constant onderzoek waarin het zoeken naar mijn eigen unieke stem of handtekening iets is dat jaren kost, en nog jaren gaat kosten.

Toch vraagt het veld, het publiek, de financiers en het beleid een uitgekristalliseerd handschrift van mij, herkenbaar en doordacht.

Met aan elk artistiek proces een prijskaartje dat de waarde van mijn product bepaalt, zodat het resultaat meetbaar wordt. Een prijsgarantie waarvan het resultaat te voorspellen en te garanderen is.

En zo word ik als maker opgeslokt door een gesloten systeem waar politieke, sociale en economische randvoorwaarden bepalend zijn.

Het is een plofkip effect. We worden snel klaargestoomd binnen allerlei beleidsmatig vormgegeven regelingen, om in korte tijd tot grote hoogte te stijgen.

De slachting volgt voor velen van ons snel daarna.

Binnen dit systeem verliest mijn generatie haar autonomie, we verliezen de mogelijkheden om te ontwikkelen, te experimenteren, fouten te maken en het opnieuw te proberen.

Ik ben pas net begonnen.

Hoe kan ik mijn handtekening verder ontwikkelen wanneer deze al voor mij gedrukt staat?

Is dit wat wij makers nodig hebben?

We zijn ook de generatie voor wie de situatie na de bezuinigingen van 2012 de enige realiteit is die we kennen. We zijn gewend aan het werken met kleine budgetten, ver onder de CAO. Het dwingt ons om omgevings-, naar buiten gericht te zijn, we kunnen weinig echt verdiepen en onderzoeken. De afgelopen jaren ben ik ondersteund door het onderwijs, productiehuizen en op maat gemaakte ontwikkelingsregelingen.

Maar hierna val ik, en velen met mij, in vrije val door een hiaat in ons systeem. We vallen ongehoord, niemand hoort de klap. Maar in de toekomst gaan we die klap wel voelen. Is dit wat de politiek bedoelt met een eerlijk beleid?

Zonder tijd en ruimte voor experiment kunnen we nauwelijks een authentieke ontwikkeling doormaken. Hierdoor stagneert de ontwikkeling van de dans aan de jongste kant van het veld.

In alle vrije tijd die we hebben, waarin we eigenlijk het onderzoek zouden kunnen doen om artistiek te vernieuwen, moeten we ander werk aannemen.

Dit gaat ten koste van de kwaliteit van het werk, dat we zouden kunnen leveren.

Is dit fair practice?

Ook de onderwerpen waar de dans zich vandaag de dag mee bezig houdt worden praktisch gedicteerd door politiek beleid. Onderwerpen als inclusiviteit, fair practice en de manier waarop dans en kunst een maatschappelijke beweging moeten bewerkstelligen, worden als randvoorwaarden aan ons artistieke proces opgelegd als een inhoudelijke opdracht, een subsidievoorwaarde. Laat ik vooropstellen dat ik deze thema's urgent én relevant vind, maar kun je je eigen artistieke stem nog ontwikkelen wanneer er van bovenaf wordt bepaald welk verhaal die stem moet vertellen? En hoe vertaalt dat zich naar de realiteit?

Een jaar geleden maakte ik een afstudeervoorstelling op de Urban Contemporary opleiding van de Academie voor Theater en Dans in Amsterdam. Een opleiding waar alle soorten dansstijlen door elkaar worden beoefend, door jonge mensen met veel verschillende achtergronden naast elkaar.

Deze generatie beleeft een onderwerp als inclusiviteit, op een ander niveau dan mijn generatie of de generaties boven mij. Het zijn jonge dansers die invloeden uit hun eigen cultuur meenemen op de werkvloer, en hun kennis aan elkaar overdragen.

Zij zijn gebaat bij een veilige plek waar zij hardop kunnen spreken. Het zijn deze jonge dansers en makers die op de vloer worden geconfronteerd met de vraagstukken die nu spelen. Niet vanuit een politiek statement maar vanuit de realiteit om hen heen. Het zijn dansers van deze generatie die zich hardop durven af te vragen of zij in producties worden gecast op basis van hun diversiteit.

Recentelijk heb ik weer ervaren dat ik het ook lastig vind om me hiertoe te verhouden.

Ongemerkt heb ik meer blinde vlekken dan ik dacht.

Dus hoe schep ik in mijn praktijk de condities om een eerlijke werkwijze te garanderen?

Om een werkplek te creëren die een afspiegeling vormt van de maatschappij om mij heen.

Als mijn kleine organisatie al tegen zoveel vragen aanloopt, hoe werkt dat dan voor grotere gezelschappen? Welke gesprekken worden daar gevoerd over bovenstaand onderwerp? En waarom delen we de kennis die we hierover ophalen zo weinig met elkaar? Dit zijn namelijk niet alleen artistieke gesprekken, maar ook sociaal-maatschappelijke onderwerpen die een effect hebben op de kunst die we maken, op de kunstenaars waar we mee werken en op de kunstenaars die we zijn.

Het is de jonge generatie die waardevolle kennis heeft voor mijn generatie en de generaties boven mij. Deze jonge generatie heeft de kracht om vanuit hun perspectief een aantal van onze blinde vlekken te benoemen. Blinde vlekken heten niet voor niets blinde vlekken, en als we onszelf niet door anderen laten herinneren aan het feit dat we dingen niet zien, zullen we er zeker niet naar gaan handelen. Schep een veilige ruimte voor de dialoog, maak het geen randvoorwaarde.

Generaties wisselen, generatie-expert Aart Bontekoning zegt er het volgende over:
'Nederland bevindt zich middenin een generatiewisseling. Dat wil zeggen dat zich nieuwe generaties senioren, leiders, medioren en junioren aan het vormen zijn.
Deze nieuwe generaties spelen een hoofdrol in de cultuurverandering die gaande is.
De dynamiek tussen de generaties bepaalt het tempo en de mate van deze verandering.'
'Het mixen van de frisse blikken van de jongste generatie met de rijke ervaring van de nieuwe generatie senioren zou weleens een mooie innovatiemotor kunnen vormen.'

Wat worden de effecten van de nieuwe politieke situatie op de ontwikkeling en groei van ons veld na 2019 en met de ingang van het nieuwe kunstenplan? Wat doet dat met de generaties die zich in het veld bewegen?

Met alle input die de Raad voor Cultuur heeft opgehaald voor hun advies 'Alles Beweegt' had ik op z'n minst een nieuw beleid verwacht dat de gehele keten in het veld bedient. De uitgangspunten voor het aankomende kunstenplan hebben zichzelf niet geschreven, die zijn gevoed door delen van de keten. En ondervoed door anderen.

Helaas is het stelseladvies 'Cultuur dichtbij, dichtbij cultuur' een beleidsdocument geworden waarin het woord beleid tweehonderdmaal voorkomt, en het woord dans vijftig keer.

Een document waarin experiment twaalfmaal wordt genoemd, urban elf keer en nogmaals, het woord beleid tweehonderd keer.

Nederland beleidsland, we zijn zo beleidsmatig dichtgetimmerd dat we het vooral niet te veel over kunstenaars, kunst en de werking daarvan, en laat staan de reflectie daarop, mogen hebben. We hebben het daarentegen vooral over beleid over cultuur. Dit nieuwe beleid dat onder de noemers nieuwe disciplines en makers, een positieve verandering denkt te brengen in de sector, zet ook een generatie kunstenaars op achterstand. Dit beleid verdeelt, trekt de keten in het veld verder uit elkaar en scheidt oneerlijke kansen voor verschillende generaties.

Door de BIS open te stellen voor nieuwe initiatieven en aanvragers en tegelijkertijd middelen weg te trekken bij het Fonds Podiumkunsten, wordt een essentieel onderdeel van het veld

haar ontwikkeling ontzegd. Het is kapitaalvernietiging.

We worden op achterstand gezet, opnieuw. Vernieuwende, inclusieve of jonge spelers kunnen niet bij deze nieuwe BIS terecht, die kunnen niet opboksen tegen de gevestigde spelers in het veld die allemaal een ontwikkelinstelling-aanvraag voor de BIS aan het voorbereiden zijn.

Op deze manier kunnen werkelijke nieuwe initiatieven geen plek veroveren. Maar als er geen vernieuwing is, dan is er ook geen ontwikkeling toch?

Wanneer zelfs het CBS in haar onderzoek van 21 juli 2019 aantoont dat het economisch belang van de culturele en creatieve sector twee keer zo groot is als de landbouw, en dat we goed zijn voor 4,5% van de werkgelegenheid. Waar blijft dan de investering in de kunst en cultuursector? In bijna elke andere sector wordt wel geïnvesteerd, maar in de afgelopen miljoenennota wordt er met geen woord gerept over kunst en cultuur.

Fair practice vraagt ook om fair investment.

Uit een bron van de NAPK hebben we vernomen dat er nu 113 meerjarig gefinancierde instellingen bij het Fonds Podiumkunsten zijn. Het fonds zelf verwacht per 2021 ongeveer 50 organisaties te kunnen honoreren.

Dit betekent dat meer dan vijftig procent van het middenveld wordt weggesneden. Het deel van het veld waar mijn generatie zich grotendeels bevindt. In de kunstenplan-periode 2013-2016 is hier ook veel aanbod weggevallen vanwege de bezuinigingen van Zijlstra.

Waar de gedachte nu is om deze bezuinigingen te repareren, zal dit juist een averechts effect hebben. We gaan veel écht goede en (inter)nationaal succesvolle producenten verliezen, die precies bezig zijn met wat de minister voor ogen heeft: maatschappelijk geëngageerde en inclusieve voorstellingen maken. We verwachten grote problemen en chaos in het veld als het FPK volgende zomer de besluiten bekend maakt.

Er komt geen geld bij. We kunnen niet blijven hopen, de realiteit is sober. Hoe gaan we binnen dit uitgangspunt er samen zorg voor dragen dat de ontwikkeling van het veld niet verloren gaat? Als generaties moeten we juist met elkaar staan, nooit tegenover elkaar.

Wanneer we tegenover elkaar staan, verliest iedereen, en dat kunnen we ons *nu* echt niet veroorloven.

En nu?

Ik geloof dat we elkaar moeten opzoeken, niet alleen tijdens deze georganiseerde debatten, maar tijdens het uitvoeren van onze praktijk. Om te leren van elkaars expertise, om kennis uit te wisselen en toe te passen. Intergenerationaliteit, en daarom richt ik het woord tot mijn collega's, tot jullie, en tot de politiek.

Generaties zijn verantwoordelijk voor elkaar. Samen zijn we ook verantwoordelijk voor het publiek. Maar wanneer over tien jaar een generatie choreografen en artistiek leiders met pensioen gaat, is het danspubliek dat zij hebben opgebouwd dan wel klaar voor werk van een nieuwe generatie? Is die nieuwe generatie dusdanig op stoom om ons Nederlandse danspubliek mee te nemen in de beleving die ze willen delen? Wie kan er op deze manier op dezelfde vlieghoogte komen als Hans van Manen, Marco Gerris of Conny Janssen?

Ik gun iedereen een proces, zodat we allemaal vanuit ons eigen perspectief elkaar kunnen inspireren. In deze tijd van informatieovervloed en overprikkeling, is het een luxe om in een theater te zitten en onbevangen naar dans te kunnen kijken. Om als toeschouwer je verwachtingen los te laten, om fysicaliteit te beleven, of om als danser fysiek te zijn.

Als dansmakers voelen we allemaal de noodzaak om unieke fysieke ervaringen te creëren, dat is wat ons als veld aan elkaar verbindt. Wij geloven in de impact van dans.

Fysiek zijn en die fysicaliteit delen is daarin een antwoord. Een tegenhanger van een vluchtige wereld vol ruis, kaders en prikkels. Maar om die dans te kunnen maken moet die dans wel op waarde worden geschat.

Dans heeft ruimte nodig, zowel in fysieke als financiële zin. Dansers zijn flexibel, evenals onze praktijk, maar dat betekent niet dat die flexibiliteit onuitputtelijk is.

Een boodschap die de politiek nog moet leren en één die wij wellicht moeten gaan ademen.

Heb een mooi seizoen en gesprek met elkaar.

